

पञ्चपुरी नगरपालिका
नगरकार्यपालिकाको कार्यालय, बाबियाचौर सुर्खेत
“पञ्चपुरी नगरपालिकाको, आधारभूत र माध्यामिक विद्यालय
सञ्चालन ऐन, २०७४”

नगरपालिका : पञ्चपुरी
जिल्ला : सुर्खेत
प्रदेश : कर्णाली, नेपाल

पञ्चपुरी नगरपालिका, नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

नगरपालिकाको आधारभूत र माध्यामिक विद्यालय सञ्चालन व्यवस्था गर्न बनेको ऐन, २०७४” पञ्चपुरी नगरपालिका, नगरकार्यपालिकाको कार्यालय पञ्चपुरी सुर्खेतले स्थानिय सरकार सञ्चालनका सम्बन्धमा जारी भएको ऐन, २०७४ को खण्ड २ परिच्छेद ३ दफा ११ उपदफा (२) को (ज) र सोहि ऐन को दफा १०२ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी नगरपालिकाको आधारभूत र माध्यामिक विद्यालय सञ्चालन ऐन, २०७४ मिति २०७४/१२/०५ गतेको नगर कार्यपालिकाको मिति २०७४/१२/०६ को नगर सभाले स्वीकृत गरि जारी गरेको छ ।

प्रस्तावना: राष्ट्रिय विकासको लागि आवश्यक जनशक्ति तयार गर्न संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक व्यवस्था अनुकूल सर्वसाधारण जनताको सदाचार, शिष्टाचार र नैतिकता कायम राख्न नगरपालिकाभित्र स्थापना हुने तथा स्थापना भई सञ्चालन भइरहेका विद्यालयको व्यवस्थापनमा सुधार गर्दै गुणस्तरयुक्त शिक्षाको विकास गर्न वाञ्छनीय भएकाले, स्थानीय सरकार सञ्चालनका सम्बन्धमा व्यवस्थागर्न बनेको ऐन २०७४ को भाग २ परिच्छेद ३ दफा ११ को उपदफा (२) को ज. आधारभूत र माध्यामिक शिक्षाको व्यवस्थापन स्थानिय सरकारको मातहतमा भएकाले पञ्चपुरी नगरपालिकाको भौगोलिक क्षेत्रभित्र आधारभूत र माध्यामिक विद्यालय स्थापना, सञ्चालन र व्यवस्थापन गरी नगरपालिकाका सवै विद्यालयका कक्षाहरुमा एकरूपता ल्याउने, विद्यालयको गुणात्मक सुधार गर्ने, अनुगमन मूल्याङ्कन प्रणालीलाई संस्थागत गर्ने तथा विद्यालयसंग नगरपालिकाको समन्वय, सहयोग र संस्थागत सम्बन्ध स्थापित गर्न आवश्यक भएकोले नेपालको संविधान, स्थानीय सरकार सञ्चालनका सम्बन्धमा व्यवस्थागर्न बनेको ऐन २०७४ को दफा १०२ बमोजिम नगरकार्यपालिकाको मिति २०७४/१२/०५ को स्वीकृति र मिति २०७४/१२/०६ नगर सभाले स्वीकृत गरी यो पञ्चपुरी नगरपालिकाको आधारभूत र माध्यामिक विद्यालय सञ्चालन ऐन, २०७४ तर्जुमा गरी जारी गरेको छ ।

परिच्छेद १ : प्रारम्भिक संक्षिप्त नाम र परिभाषा

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ

(१) यस ऐनको नाम “पञ्चपुरी नगरपालिकाको विद्यालय शिक्षा सम्बन्धी ऐन, २०७४” रहेको छ ।

(२.) यो ऐन नगरपालिका क्षेत्रभर लागु हुनेछ ।

(३) यो ऐन स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशित भए पश्चात लागु हुनेछ ।

२. परिभाषा : विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा, पञ्चपुरी नगरपालिकाको विद्यालय शिक्षा सम्बन्धी ऐन, २०७४ लाई सम्झनु पर्ने छ ।

(१) “ऐन” भन्नाले पञ्चपुरी नगरपालिकाको विद्यालय शिक्षा सम्बन्धी ऐन, २०७४ लाई सम्झनु पर्छ ।

(२) “नगर कार्यपालिका” भन्नाले पञ्चपुरी नगरपालिकाको नगरकार्यपालिकालाई सम्झनु पर्छ ।

(३) “कोष” भन्नाले नगर शिक्षा ऐन बमोजिमको विद्यालय सञ्चालनका लागि खडा गरिएको संचित कोषलाई सम्झनु पर्छ ।

(४) “नगरपालिका” भन्नाले पञ्चपुरी नगरपालिकालाई सम्झनु पर्छ ।

(५) “प्रमुख” भन्नाले पञ्चपुरी नगरकार्यपालिकाको प्रमुखलाई सम्झनु पर्छ ।

(६) “उप प्रमुख” भन्नाले पञ्चपुरी नगरकार्यपालिकाको उप-प्रमुखलाई सम्झनु पर्छ ।

(७) “प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत” भन्नाले नगरकार्यपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई सम्झनुपर्छ ।

- (८) “प्रारम्भिक बाल शिक्षा केन्द्र” भन्नाले ४ (चार) वर्ष उमेर पुरा भई पाँच वर्ष उमेर पुरा नगरेका बालबालिकाको लागि ऐन र नियम बमोजिम खोलिएको प्रारम्भिक बाल शिक्षा केन्द्र, सो शब्दले नर्सरी, केजी, मन्टेश्वरी आदि सम्भन्नुपर्छ ।
- (९) “प्राथमिक शिक्षा” भन्नाले कक्षा १ देखि कक्षा ५ सम्म दिईने शिक्षा सम्भन्नुपर्छ र त्यस्तो शिक्षा दिने विद्यालयलाई “प्राथमिक विद्यालय” भनिनेछ।
- (१०) “आधारभूत शिक्षा” भन्नाले प्रारम्भिक बाल शिक्षा देखि कक्षा आठसम्म दिईने शिक्षा सम्भन्नु पर्छ । त्यस्तो शिक्षा दिने विद्यालयलाई “आधारभूत विद्यालय” सम्भन्नु पर्छ ।
- (११) “माध्यमिक शिक्षा” भन्नाले कक्षा नौ देखि कक्षा बाह्र सम्म दिईने शिक्षा सम्भन्नुपर्छ र त्यस्तो प्रकारको शिक्षा दिने विद्यालयलाई माध्यमिक विद्यालय भनिनेछ ।
- (१२) “विशेष शिक्षा” भन्नाले दृष्टिविहिन, बहिरा, अटिज्म, सुस्तश्रवण र बौद्धिक अपाङ्गता वा अति अशक्त शारिरिक अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई छुट्टै समूहमा राखी विशेष प्रकार र निश्चित माध्यमबाट दिईने शिक्षा सम्भन्नु पर्छ ।
- (१३) “समावेशी शिक्षा” भन्नाले देहायको शिक्षा सम्भन्नु पर्छ :
- (क) दृष्टिविहिन, न्यून दृष्टियुक्त, बहिरा, सुस्तश्रवण, अटिज्म, बौद्धिक, शारिरिक वा अन्य अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई नियमित शैक्षिक पद्धतिको अधिनमा रही दिईने शिक्षालाई
- (ख) सामाजिक, आर्थिक वा भौगोलिक कारणले पछाडि पारिएका व्यक्तिलाई विभेद रहित वातावरणमा दिईने शिक्षा ।
- (१४) “समुदायिक विद्यालय” भन्नाले संघिय, प्रादेशिक र स्थानीय सरकारबाट नियमित अनुदान पाउने गरी अनुमति वा स्वीकृति पाउने विद्यालय सम्भन्नु पर्छ ।
- (१५) “सामुदायिक शिक्षक” भन्नाले समुदायद्वारा व्यवस्थित विद्यालयमा नेपाल सरकारबाट स्वीकृत वा अनुदान प्राप्त दरबन्दी अन्तर्गत व्यवस्थापन समितिले नियुक्त गरेको शिक्षक सम्भन्नु पर्छ ।
- (१६) “संस्थागत विद्यालय” भन्नाले संघिय, प्रादेशिक र स्थानीय सरकारबाट अनुदान नपाउने गरी अनुमति वा स्वीकृति प्राप्त विद्यालयलाई सम्भन्नु पर्छ ।
- (१७) “धार्मिक विद्यालय” भन्नाले परम्परागत रूपमा चलिआएका गोन्पा, गुसल, आश्रम, मदरसा जस्ता धार्मिक विद्यालयहरूलाई जनाउँछ ।
- (१८) “निरीक्षक” भन्नाले विद्यालय निरीक्षण गर्न तोकिएको अधिकृत वा सो कामका लागि खटाइएको अधिकारीलाई सम्भन्नु पर्छ ।
- (१९) “परिवार” भन्नाले शिक्षक वा कर्मचारीसँग एका घर संगोलमा बस्ने तथा निज आफैँले पालनपोषण गर्नु पर्ने पति, पत्नी, छोरा, अविवाहिता छोरी, धर्मपुत्र, अविवाहिता धर्मपुत्री, बाबु, आमा वा सौतेनी आमा सम्भन्नु पर्छ र सो शब्दले पुरुष शिक्षक वा कर्मचारीको हकमा निजको बाजे, बज्यै तथा महिला शिक्षक वा कर्मचारीको हकमा निजको सासु, ससुरालाई समेत जनाउँछ ।
- (२०) “परीक्षा समिति” भन्नाले नगर शिक्षा ऐन २०७४ बमोजिम गठन हुने आधारभूत तह परीक्षा व्यवस्थापन तथा सञ्चाल समितिलाई सम्भन्नु पर्छ ।
- (२१) “पाठ्यक्रम विकास केन्द्र” भन्नाले संघीय ऐन बमोजिमको पाठ्यक्रम निर्माणको लागि जिम्मेवार निकायलाई सम्भन्नु पर्दछ ।
- (२२) “प्रधानाध्यापक” भन्नाले ऐन र नियम बमोजिम नियुक्त विद्यालयको प्रधानाध्यापक

सम्झनु पर्छ ।

- (२३) “व्यवस्थापन समिति” भन्नाले नगर शिक्षा ऐन २०७४ बमोजिम गठन हुने विद्यालय व्यवस्थापन समिति सम्झनु पर्छ ।
- (२४) “मन्त्रालय” भन्नाले संघीय र प्रादेशिक शिक्षा सम्बन्धी मन्त्रालय सम्झनु पर्छ ।
- (२५) “शिक्षा अधिकृत” भन्नाले नगरपालिकाको शिक्षा शाखाको प्रमुख वा सो प्रमुखको कामकाज गर्न तोकिएको कर्मचारी समेतलाई सम्झनु पर्छ ।
- (२६) “नगर शिक्षा शाखा” भन्नाले नगरपालिकामा रहेको शिक्षा हेर्ने शाखालाई सम्झनु पर्छ ।
- (२७) “शिक्षक किताबखाना” भन्नाले संघीय शिक्षा कानून बमोजिम गठन भएको शिक्षक किताबखाना सम्झनु पर्छ ।
- (२८) “शिक्षक सेवा आयोग” भन्नाले संघीय कानून बमोजिम गठन भएको शिक्षकहरूको नियुक्तीको लागि सिफारिस गर्ने आयोग सम्झनु पर्छ ।
- (२९) “नगर शिक्षा समिति” भन्नाले नगर शिक्षा ऐन २०७४ बमोजिम गठन भएको नगर शिक्षा समिति सम्झनु पर्छ ।
- (३०) “शुल्क” भन्नाले विद्यालयले नियम बमोजिम विद्यार्थीसंग लिन पाउने शुल्क सम्झनु पर्छ ।
- (३१) “शैक्षिक गुठी” भन्नाले विद्यालय सञ्चालन गर्नको लागि कुनै व्यक्तिले नाफा नलिने उद्देश्यले स्थापना गरेको सार्वजनिक वा निजी गुठी सम्झनु पर्छ ।
- (३२) “शैक्षिक सत्र” भन्नाले विद्यालयमा अध्ययन अध्यापन गराइने वार्षिक अवधि सम्झनु पर्छ ।
- (३३) “सामुदायिक सिकाइ केन्द्र” भन्नाले समुदाय स्तरमा सञ्चालन गरिने आजीवन सिकाइ, अध्ययन अनुसन्धान र सीप सिकाइ लगायतका काम गर्ने केन्द्र लाई सम्झनु पर्छ ।
- (३४) “संघीय शिक्षा ऐन” भन्नाले संघीय संसदले बनाएको शिक्षा ऐनलाई सम्झनु पर्छ ।
- (३५) “अभिभावक” भन्नाले विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीको अभिभावक भनी विद्यालयको अभिलेखमा जनिएको व्यक्ति सम्झनु पर्छ र सो शब्दले विद्यार्थीको बाबु, आमा, बाजे वा बज्यै र त्यस्ता अभिभावक नभएका विद्यार्थीको हकमा त्यस्तो विद्यार्थीलाई संरक्षकत्व प्रदान गर्ने व्यक्तिलाई समेत जनाउँछ ।”
- (३६) “स्थायी आवासीय अनुमति” भन्नाले विदेशी मुलुकले कुनै शर्त तोकी वा सो मुलुकमा स्थायी रूपले बसोबास गर्न पाउने गरी नेपाली नागरिकलाई उपलब्ध गराएको डाइभर्सिटी इमिग्रेन्ट भिसा (डि.भी), परमानेन्ट रेजिडेन्ट भिसा (पि.आर.) वा ग्रीन कार्ड सम्झनु पर्छ र सो शब्दले नेपाली नागरिकलाई विदेशमा स्थायी रूपमा बसोबास गर्न दिइएको जुनसुकै नामको स्थायी आवासीय अनुमतिलाई समेत जनाउँछ ।”
- (३७) “आधारभूत तह उत्तीर्ण परीक्षा” भन्नाले आधारभूत तहको अन्त्यमा हुने कक्षा ८ को वार्षिक परीक्षा सम्झनु पर्छ ।”
- (३८) “स्रोतव्यक्ति” भन्नाले स्रोतव्यक्ति व्यवस्थापन निर्देशिका २०७१ अनुसार नियुक्ती पाइ हाल नगरपालिका भित्रका स्रोतकेन्द्रमा कार्यरत यसै ऐन द्वारा व्यवस्थापन गरिएका स्रोतव्यक्ति सम्झनु पर्छ । स्रोत व्यक्तिको हकमा संघ र प्रादेशिक बमोजिम हुनेछ ।
- (३९) “स्थानीय कानून” भन्नाले नगरपालिकाको नगर सभाले बनाएको कानून सम्झनु पर्छ ।
- (४०) “शिक्षक” भन्नाले विद्यालयको अध्यापक सम्झनु पर्छ, सो शब्दले प्रधानाध्यापक तथा बालविकास केन्द्रका शिक्षिका समेतलाई जनाउँछ ।
- (४१) “विद्यालय शिक्षा” भन्नाले आधारभूत र माध्यमिक शिक्षा सम्झनु पर्छ ।

- (४२) “कर्मचारी” भन्नाले विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक बाहेकका अन्य कर्मचारी सम्भन्नु पर्छ ।
- (४३) “स्वीकृति” भन्नाले तोकिएबमोजिमको शर्त पूरा गरेको विद्यालयलाई नेपाल सरकार तथा स्थानीय सरकारले दिएको स्थायी स्वीकृतिलाई जनाउँछ ।
- (४४) “अनुमति ” भन्नाले स्थानीय सरकारले स्थायी स्वीकृति र सहायता प्रदान गरि नसकेको कुनै तोकिएको ठाँउ वा क्षेत्रमा विद्यालय खोल्न वा कक्षा थप गर्न दिएको अस्थायी स्वीकृतिलाई जनाउँछ ।
- (४५) “विद्यालय” भन्नाले सामुदायिक वा सस्थागत विद्यालय सम्भन्नु पर्छ ।
- (४६) “तोकिएको” वा “तोकिएबमोजिम” यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियममा तोकिएको वा तोकिएबमोजिम सम्भन्नुपर्छ ।
- (४७) “भाषा तथा संस्कृत विद्यालय” भन्नाले स्थानीय भाषा तथा संस्कृत भाषामा अध्यापन गराइने विद्यालय सम्भन्नु पर्छ ।

परिच्छेद २ :

अनुमति,स्वीकृति, शिक्षाको प्रकार,विद्यालयको बर्गिकरण, ,समायोजन तथा नियमन

३. विद्यालय सञ्चालन गर्दा अनुमति लिनु पर्ने :

- (१) कुनै नेपाली नागरिकहरुको समुदायले सामुदायिक विद्यालय,शैक्षिक गुठी,सस्थागत विद्यालय खोल्न चाहेमा तोकिएको मापदण्डको आधारमा वडा शिक्षा समितिको सिफरिस सहित **नगर शिक्षा समिति** समक्ष अनुमतिको लागि निवेदन दिनु पर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम विद्यालय खोल्ने अनुमतिको लागि निवेदन पेश गरेमा **नगर शिक्षा शाखाले** निवेदनसाथ प्राप्त कागजातहरु र स्थलगत जाँचबुझ गर्नेछ । त्यसरी जाँचबुझ गर्दा प्रस्तावित विद्यालयको लागि नियम बमोजिमको पुर्वाधार पूरा भएको देखिएमा आधारभुत विद्यालयको हकमा शैक्षिकसत्र सुरु हुनुभन्दा दुई महिना अगावै र माध्यमिक विद्यालयको हकमा शैक्षिक सत्र सुरु हुनु भन्दा कम्तीमा तीन महिना अगावै आफ्नो राय सहितको प्रतिवेदन नगर शिक्षा शाखा प्रमुखले नगर शिक्षा समितिको बैठकमा पेश गर्नु पर्नेछ । यस्तो प्रतिवेदनमा अनुमति माग गरिएको विद्यालय सामुदायिक वा संस्थागत कुन स्वरूपमा सञ्चालन गर्ने अनुमति माग गरिएको हो सो का सम्बन्धमा एकिन उल्लेख हुनु पर्ने छ ।
- (३) उपदफा (२) बमोजिम प्राप्त प्रतिवेदनका आधारमा शिक्षा समितिले **बैठकबाट अनुमति सम्बन्धी निर्णय गर्नुपर्ने छ ।**
- (४) यसरी अनुमति दिदा आधारभूत र माध्यमिक विद्यालय दुबैको शैक्षिकसत्र सुरु हुनुभन्दा एक महिना अगावै अनुमति दिनु पर्ने छ ।
- (५) उपदफा (२) बमोजिम शिक्षा समितिले विद्यालय खोल्ने अनुमतिको सिफारिश गर्ने निर्णय गर्दा विद्यालय नक्साडकन, स्कूल जोनिङ्ग र नगर शिक्षा समितिले निर्धारण गरेको नगरपालिका र वडा क्षेत्र भित्रका विद्यालयको विद्यमान संख्याको अधीनमा रही दिनु पर्नेछ ।
- (६) कसैले ऐन नियम तथा यस ऐन नियम विपरीत अनुमति दिएको वा प्राप्त गरेको पाइएमा नगरकार्यपालिकाले छानविन गरी त्यसरी अनुमति प्राप्त विद्यालयको अनुमति जुनसुकै बखत रद्द गर्नेछ, र त्यस्तो अनुमति दिनका लागि सिफारिस गर्ने र अनुमति प्रदान गर्ने पदाधिकारी तथा कर्मचारीलाई प्रचलित कानुन बमोजिम कारवाही हुनेछ ।

४. माध्यमिक शिक्षाको प्रकार : माध्यमिक शिक्षाको प्रकार देहाय बमोजिम हुने छ ।

- (क) साधारण माध्यमिक शिक्षा
- (ख) संस्कृत माध्यमिक शिक्षा

(ग) प्राविधिक तथा ब्यवसायिक माध्यामिक शिक्षा

५. शिक्षाको माध्यम

(१) विद्यालयमा शिक्षाको माध्यम नेपाली, अंग्रेजी वा दुबै भाषा हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि देहायको अवस्थामा पठनपाठनको माध्यम देहाय बमोजिम हुनेछ ।

(क) आधारभूत शिक्षा (कक्षा ५ सम्म) मातृभाषामा पनि दिन सकिने छ ।

(ख) गैर नेपाली नागरिकले नेपाली विद्यालयमा अध्ययन गर्दा अनिवार्य नेपाली विषयको सट्टा अन्य कुनै भाषाको विषयमा अध्ययन गर्न सक्नेछ ।

(ग) भाषा विषयमा अध्ययन गराउँदा शिक्षाको माध्यम सम्बन्धित भाषाको माध्यम हुनेछ ।

६. विशेष शिक्षा, समावेशी शिक्षा, अनौपचारिक शिक्षा, निरन्तर शिक्षा, दूर शिक्षा तथा खुला शिक्षा सञ्चालन सम्बन्धी ब्यवस्था : नेपाल सरकारबाट सञ्चालनमा रहेका र नगरपालिकाले आवश्यक पूर्वाधारको ब्यवस्था गरी विशेष शिक्षा, समावेशी शिक्षा, अनौपचारिक शिक्षा, निरन्तर शिक्षा, दूर शिक्षा तथा खुला शिक्षा सञ्चालनको ब्यवस्था तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

७. विद्यालयको प्रकार : नगरपालिका क्षेत्रभित्र देहाएबमोजिमका विद्यालय हुन सक्ने छन् ।

(क) सामुदायिक विद्यालय

(ख) सस्थागत विद्यालय

(ग) गुठी विद्यालय

(घ) सहकारी विद्यालय

८. विद्यालयको बर्गिकरण : (१) विद्यालयको बर्गिकरण तोकिएको आधारमा गरिने छ । विद्यालयहरूले शैक्षिक सत्र शुरु हुनु भन्दा २ महिना अगावै तोकिएको ढाँचामा विवरण भरी विद्यालयको बर्गिकरणका लागि निवेदन दिन सक्ने छन् । विद्यालय निरीक्षकको अध्यक्षतामा श्रोतव्यक्ति सदस्य सचिव र नगर शिक्षक महासंघको प्रतिनिधित्व हुने गरी ३ सदस्यीय बर्गिकरण सिफारिस समिति रहनेछ ।

९. नगरपालिकाले प्रारम्भिक बाल विकासको ब्यवस्थापन गर्ने: (१) कुनै संस्थाले प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्र स्थापना गर्न चाहेमा अनुमतिको लागि सम्बन्धित वडा कार्यालयमा तोकिएको ढाँचामा निवेदन दिनु पर्नेछ र वडा कार्यालयले सिफारिस गरी पठाउन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम निवेदन पर्न आएमा त्यस्तो निवेदनका सम्बन्धमा स्रोतकेन्द्रबाट आवश्यक जाँचबुझ गर्दा निवेदकलाई प्रारम्भिक बाल शिक्षा केन्द्र स्थापना गर्न नगर शिक्षा समितिले तोकिएको मापदण्ड तथा प्रक्रिया पुरा गरेको देखिएमा अनुमति दिन सक्नेछ । नगरपालिका आफैले बालविकास केन्द्र खोल्न तथा सञ्चालन गर्न सक्नेछ । यो ऐन जारी हुनु पूर्व नेपाल सरकारबाट स्वीकृति पाइ सञ्चालनमा रहेका बालविकास केन्द्रहरू तथा बाल विकास शिक्षकहरू यसै ऐन अन्तर्गत व्यवस्थापन गरिनेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम स्थापना भएका प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्रहरूको तोकिए बमोजिम बर्गिकरण तथा व्यवस्थापन गरिनेछ ।

१०. सामुदायिक सिकाई केन्द्र सञ्चालन गर्न सक्ने : नगरपालिकाले समुदायमा साक्षरता, सीप विकास र निरन्तर सिकाइ समेतको काम गर्न तोकिए बमोजिम सामुदायिक सिकाइ केन्द्र सञ्चालन गर्न सक्नेछ । यो ऐन जारी हुनु पूर्व संचालित सामुदायिक केन्द्रहरू यसै ऐन बमोजिम सञ्चालन भएको मानिनेछ ।

११. विद्यालय सार्न,गाभन,नाम परिवर्तन वा बन्द गर्न सक्ने :

(१) **नगर शिक्षा समितिले** हाल सञ्चालन भइरहेका विद्यालयहरूलाई तोकिएको मापदण्डको आधारमा एक स्थानबाट अर्को स्थानमा सार्न वा दुई वा दुईभन्दा बढी विद्यालयलाई गाभी एउटा विद्यालय कायम गर्न वा विद्यालय बन्द गर्न वा ताकिएको ठाँउ वा क्षेत्रमा विद्यालय खोल्न वा विद्यालयमा कक्षा थप गरी सञ्चालन गर्न स्वीकृत दिन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको आधारमा विद्यालयहरू गाभने निर्णय गर्दा **नगर शिक्षा समितिले** त्यस्ता विद्यालयको लागि आवश्यक शिक्षक तथा कर्मचारीको दरबन्दी यकिन गरी बढी हुन आएको शिक्षक तथा कर्मचारीको व्यवस्थापनको विषयमा समेत निर्णय गर्नु पर्नेछ ।

(३) यस ऐन नियममा उल्लेखित विद्यालय गाभने सम्बन्धी व्यवस्थालाई कार्यान्वयन गर्न नगरकार्यपालिकाले वडा शिक्षा समितिको सिफारिसमा कार्यविधि बनाई लागु गर्न सक्नेछ । यसरी गाभिएर खाली भएको वा बन्द भएको विद्यालयमा सामुदायिक प्रयोजनका लागि साविकको विद्यालयको **चलसम्पत्ति गाभिएको विद्यालयमा र अचल सम्पत्तिलाई पुस्तकालय, म्यूजियम,संवादे स्थल, वा सीप विकास केन्द्र, सामुदायिक केन्द्र** जस्ता संस्था बनाउन सकिने छ ।

१२.विद्यालयको नामाकरण : (१) समाज तथा राष्ट्रकै लागि उल्लेखनीय योगदान गर्ने वा ऐतिहासिक व्यक्ति, देवी देवता, तीर्थस्थल वा प्राकृतिक सम्पदा आदिको नामबाट नेपालीपन भल्कने गरी विद्यालयको नामाकरण गर्नुपर्नेछ । . **तर संस्थागत विद्यालयबाहेक यो नियम प्रारम्भ हुनु भन्दा अगावै नामाकरण भै सकेका विद्यालयको नाम यसै ऐन बमोजिम भएको मानिने छ ।**

(२) विद्यालयको नाम परिवर्तन र नामाकरण तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

१३. नगर शिक्षा समिति सम्बन्धी ब्यबस्था : (१) नगरपालिका क्षेत्रभित्र सञ्चालन हुने विद्यालय तथा शैक्षिक निकायहरूको रेखदेख समन्वय, **सञ्चालन** र ब्यबस्थापन गर्ने कामको लागि देहाय बमोजिमको एक नगर शिक्षा समिति रहनेछ :

(क) नगरकार्यपालिकाको प्रमुख	-अध्यक्ष
(ख) नगरकार्यपालिकाको उपप्रमुख	-उपाध्यक्ष
(ग) नगरकार्यपालिकाले तोकेको शिक्षा हेर्ने विषयगत समितिको संयोजक	- सदस्य
(घ) नगरपालिका भित्रका शिक्षक महासंघको अध्यक्ष र सचिव २ जना	-सदस्य
(ङ) विद्यालय ब्यबस्थापन समितिका अध्यक्षहरू वा संस्थापक मध्येबाट नगर शिक्षा समितिले मनोनित गरेको एक जना	-सदस्य
(च) समाजसेवी,शिक्षाप्रेमी, शिक्षाविद्, चन्दादाताहरू वा दलित वा बुदिजीवी मध्येबाट नगर शिक्षा समितिले मनोनित कम्तीमा १ जना महिला सहित २ जना	- सदस्य
(छ) विद्यालयका शिक्षकहरू मध्येबाट नगर शिक्षा समितिले मनोनित कम्तीमा एकजना महिला सहित २ जना	-सदस्य
(ज) स्रोव्यक्तिहरू मध्येबाट एकजना	-सदस्य
(झ) नगर शिक्षा शाखा प्रमुख	-सदस्य-सचिव
(ञ) सम्बन्धित क्षेत्रका माननीय सभासदहरू सल्लाहकार सदस्य हुनेछन् ।	
- (२) शिक्षा समितिका मनोनित सदस्यहरूको कार्यकाल ३ वर्षको हुनेछ । **सदस्यहरूको राजीनामा अध्यक्षले स्वीकृत गर्नेछन् ।**
- (३) उपदफा (१) अनुसार मनोनित सदस्यले अन्य सदस्यले आफ्नो पदिय आचरण पुरा नगरेमा नगर शिक्षा समितिले जुनसुकै समयमा पनि हटाउन सक्नेछ । तर हटाउन वा बर्खास्त गर्नु अघि मानसीव माफिकको स्पष्टिकरणको मौकाबाट बन्चित गरिने छैन ।

१४. नगर शिक्षा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार : तत्काल प्रचलित सङ्घीय शिक्षा, प्रादेशिक शिक्षा ऐन तथा यस ऐन र अन्तर्गत बनेका नियममा अन्यत्र लेखिएका काम, कर्तव्य र अधिकारका अतिरिक्त शिक्षा समितिको अन्य काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :
- (क) नगर शिक्षा शाखाबाट पेश भएको शैक्षिक योजना माथि छलफल गरी स्वीकृतिको लागी नगर कार्यपालिकामा पेश गर्ने,
  - (ख) नगरपालिकामा स्वस्थ शैक्षिक वातावरण कायम राख्न तथा शिक्षाको गुणस्तर बृद्धि गर्न शिक्षा शाखा मार्फत पेश भएको कार्ययोजना माथि छलफल गरी आवश्यक देखिएमा परिमार्जन सहित स्वीकृत गर्ने,
  - (ग) नेपाल सरकारको स्वीकृत नीति र निर्देशन अनुरूप विशेष आवश्यकता शिक्षा, समावेशी शिक्षा, अनौपचारिक शिक्षा, निरन्तर शिक्षा, दुर शिक्षा तथा खुला शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन सम्बन्धी आवश्यक व्यवस्था गर्ने,
  - (घ) विद्यालयलाई आर्थिक सहायता उपलब्ध गराउने तथा त्यस्तो सहायताको लागि सम्बन्धित निकायमा सिफारिस गर्ने,
  - (ङ) शिक्षक, विद्यालय कर्मचारी र बालविकास केन्द्र तथा विद्यार्थी कल्याणको लागि स्वीकृत शिक्षा योजना बमोजिम आवश्यक कार्यक्रम बनाउने,
  - (च) विद्यालयको सम्पत्तिको सुरक्षा गर्न तथा विद्यालयको समृद्धिको लागि आवश्यक व्यवस्था गर्ने,
  - (छ) विद्यालयको विकासको लागि सञ्चालित शैक्षिक कार्यक्रमलाई सहयोग गर्ने,
  - (ज) विद्यालयको लेखापरीक्षण सम्बन्धमा लेखापरीक्षकको वार्षिकरूपमा सुचि स्वीकृत गर्ने र लेखापरीक्षकले दिएको प्रतिवेदन अनुसार आवश्यक कारवाही गर्ने, गराउने,
  - (झ) विद्यालयलाई आर्थिक रूपमा आत्मनिर्भर गराउन योजना बनाई कार्य गर्ने,
  - (ञ) विद्यालय बन्द गर्न नगर शिक्षा शाखाको प्रतिवेदनको आधारमा निर्णय गर्ने,
  - (ट) शैक्षिक क्यालेण्डर बनाई विद्यालय सञ्चालन गर्न शिक्षा शाखा मार्फत व्यवस्थापन समितिलाई निर्देशन दिने,
  - (ठ) नगर स्तरीय खेलकुद, स्काउट तथा सास्कृतिक कार्यक्रमको सञ्चालन तथा विकासको लागि आर्थिक स्रोत जुटाउने र प्राप्त रकम खर्च गर्न शिक्षा शाखालाई निर्देशन दिने,
  - (ड) आवासीय विद्यालयका विद्यार्थीका लागि खाना तथा पौष्टिक आहारको गुणस्तर तोक्ने ।
  - (ढ) नगरकार्यपालिका र नगरसभाबाट स्वीकृत शिक्षा योजना र मापदण्ड भित्र रही आवश्यक निर्देशन दिने ।
  - (ण) विद्यालयले कायम गर्नु पर्ने न्यूनतम सरसफाई तथा शैक्षिक गुणस्तर र शौचालयको मापदण्ड तोक्ने ।
  - (त) नगर क्षेत्र भित्र विशेष आवश्यकता भएका बालबालिकाको तथ्यांक संकलन गरी उनीहरूका लागि उचित विद्यालय व्यवस्थापन गर्न आधार तयार पार्ने र सोही अनुसारको पठनपाठन व्यवस्था मिलाउने,
  - (थ) विद्यालय सुधार तथा विकासका लागि नीति निर्देशन गर्ने तथा नगर शिक्षाको दिर्घकालिन योजना बनाउने ।
  - (द) आचरण नगर्ने शिक्षक तथा कर्मचारीलाई तथ्यका आधारमा सिफारीश बमोजिम कारवाही गर्ने,
  - (ध) विद्यालयमा देखा पर्ने द्रुन्द व्यवस्थापन गर्ने,
  - (न) तोकिय बमोजिमका सबै कामहरू गर्ने,
  - (प) बालमैत्री र अपाङ्ग मैत्री विद्यालयको मापदण्ड तोक्ने,
  - (फ) विद्यालय शान्तीक्षेत्रका मापदण्डहरू तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

१५) नगर शिक्षा कोष : नगर शिक्षा समितिको नाममा एक कोष रहनेछ । उक्त कोषको सञ्चालनका लागि नजिकैको बैङ्कमा खाता खोल्न सकिनेछ। नगर शिक्षा कोषमा तोकिएबमोजिम शीर्षकका रकमहरु जम्मा गर्न सकिनेछ । यसको सञ्चालन तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

१६.नगर शिक्षा शाख प्रमुखको काम, कर्तव्य र अधिकार : ऐन नियम तथा यस ऐन नियममा अन्यत्र लेखिएका काम, कर्तव्य र अधिकारका अतिरिक्त नगर शिक्षा शाखा प्रमुखको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछ :

- (क) नगर कार्यपालिकाबाट स्वीकृत शैक्षिक कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने गराउने,
- (ख) शिक्षा सम्बन्धी कुनै प्रस्ताव नगरकार्यपालिकामा पेश गर्नु पर्ने भए प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत मार्फत पेश गर्ने ,
- (ग) शिक्षा सम्बन्धी नगर स्तरीय योजना बनाई नगर शिक्षा समिति मार्फत स्वीकृतिको लागि पेश गर्ने र स्वीकृत योजना कार्यान्वयन गर्ने,
- (घ) नगरपालिकाको शैक्षिक अवस्था, प्रगति आदि समेटिएको शिक्षा सम्बन्धी स्थितिपत्र तयार गरी प्रत्येक वर्षको चैत्र मसान्त भित्र प्रकाशित गर्ने,
- (ङ) स्वीकृत अनौपचारिक शिक्षा, विशेष आवश्यकता शिक्षा र शिक्षाको लागि खाद्य कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने गराउने तथा सो सम्बन्धी अभिलेख तयार गर्ने,
- (च) विद्यार्थी संख्या घट्नु गई फाजिलमा परेका सामुदायिक विद्यालयका शिक्षकलाई अर्को सामुदायिक विद्यालयमा दरबन्दी मिलान गर्ने शिक्षा समितिमा सिफारिश गर्ने,
- (छ) स्वीकृत कार्य योजना अनुसार विद्यालय सञ्चालन भए नभएको सम्बन्धमा नियमित रूपले निरीक्षण र सुपरीवेक्षण गरी गराई त्यसको प्रतिवेदन तयार गर्ने,
- (ज) शिक्षाको गुणस्तर बढाउनको लागि स्रोतव्यक्ति, शिक्षक,प्रधानाध्यापक तथा व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरूको समय समयमा बैठक, गोष्ठी वा तालिमको आयोजना गर्ने,
- (झ) आधारभुत तहको अन्त्यमा लिइने परीक्षा सञ्चालन गर्न परीक्षा सञ्चालन समितिको सदस्य सचिव भइ कार्य गर्ने,
- (ञ) विद्यालयको कक्षा ८ को परीक्षाको अभिलेख, प्रश्नपत्र र उत्तर पुस्तिका भिकाई जाँच गरी गराई विद्यालयमा शिक्षाको गुणस्तर वृद्धि भए नभएको सम्बन्धमा मूल्याङ्कन गरी अभिलेख राख्ने तथा सो सम्बन्धमा सुधारका लागि आवश्यक काम गर्ने,
- (ट) नगरपालिका भित्र रहेका कम्पनी ऐन नियम अन्तर्गत दर्ता भएका वा संस्थागत विद्यालयहरूको शैक्षिक कार्य योजनाको समन्वय र अनुगमन गरी गराई सुधारका लागि सुझाव प्रस्तुत गर्ने,
- (ठ) ऐन बमोजिम विद्यालयहरू सञ्चालन भए नभएको जाँचबुझ गर्ने तथा विद्यालयमा शिक्षाको गुणस्तर बढाउन, सुधार गर्न वा विद्यालय बन्द गर्नु पर्ने नपर्ने सम्बन्धमा निरीक्षण गरी गराई विद्यालयको स्तर बढाउन, सुधार गर्न वा विद्यालय बन्द गर्नु पर्ने भएमा तत् सम्बन्धी कारवाही प्रक्रिया अगाडि बढाउने ,
- (ड) माध्यमिक शिक्षा उत्तीर्ण परीक्षाको लागि रजिष्ट्रेशन फाराम भरेका विद्यार्थीको नाम, थर, उमेर प्रचलित कानून बमोजिम संशोधन गर्ने,
- (ढ) नियुक्ति वा बहुवाको लागि आयोगबाट सिफारिस भई आएका शिक्षक वा कर्मचारीलाई विद्यालयमा नियुक्ति गर्ने,
- (ण) सामुदायिक विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक तथा कर्मचारीको सेवा विवरण तथा अन्य अभिलेख अद्यावधिक गर्ने,
- (त) शिक्षककर्मचारीको कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन गरी गराई त्यसको विवरण आयोगमा पठाउने,
- (थ) विद्यालय र प्रारम्भिक बाल शिक्षा केन्द्रको निरीक्षण गर्ने, गराउने,

- (द) नगर शिक्षा शाखाले तोकिएबमोजिम सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयहरूको समुह विभाजन गरी स्रोत केन्द्र निर्धारण गर्ने र स्रोत केन्द्रबाट विद्यालयको निरीक्षण, शिक्षकको तालिम तथा अन्य शैक्षिक क्रियाकलाप गर्ने,
- (ध) माध्यमिक शिक्षा उत्तीर्ण परीक्षा, माध्यामिक शिक्षा परीक्षा र आधारभुत तहको अन्त्यमा हुने परीक्षालाई नियमित र मर्यादित ढङ्गबाट सञ्चालन गर्ने, गराउने,
- (न) सामुदायिक विद्यालयका लागि वितरण गरिएका दरबन्दी शैक्षिक सत्रको सुरुमा मिलान गर्न नगर शिक्षा समितिमा सिफारिस गर्ने,
- (प) निरीक्षक र स्रोतव्यक्तिलाई विद्यालय निरीक्षणको सुचक बनाई निरीक्षण गर्न पठाउने र निजहरूले विद्यालय निरीक्षण गरे नगरेको यकिन गर्न स्थलगत निरीक्षण गर्ने,
- (फ) नगरपालिकाबाट विद्यालयलाई निकास भएको रकम सदुपयोग भए नभएको अनुगमन गर्ने
- (ब) विद्यालयले स्वीकृत पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक लागु गरे नगरेको सम्बन्धमा निरीक्षण गर्ने, गराउने,
- (भ) विद्यालयमा लागु गरिएको पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक तथा पाठ्यसामग्री सम्बन्धमा सुधार गर्नु पर्ने र निःशुल्क पाठ्यपुस्तकको वितरण प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाउने विषयमा व्यवस्थापन समिति तथा शिक्षकको राय लिई सुझाव पठाउने तथा सो सम्बन्धमा अन्य आवश्यक कार्य गर्ने, गराउने,
- (म) विद्यालयमा लेखा परीक्षकबाट प्राप्त प्रतिवेदनको आधारमा देखिएका अनियमितता र वेरजु फर्छ्यौट गर्न लगाउने,
- (य) सरकारी तथा गैरसरकारी शैक्षिक परियोजनाहरूको निरीक्षण तथा समन्वय गर्ने गराउने,
- (र) सामुदायिक विद्यालयका शिक्षक तथा कर्मचारीको तलबी प्रतिवेदन पारित गराउने,
- (ल) विद्यालयको वार्षिक शैक्षिक कार्यक्रमको नियमित रूपमा अनुगमन गरी सो अनुसार गर्ने, गराउने,
- (व) विद्यालय निरीक्षक र स्रोत व्यक्तिको वार्षिक तथा मासिक कार्यक्रम स्वीकृत गर्ने र दिएको निरीक्षण प्रतिवेदन उपर कारवाही गर्ने
- (श) विद्यालय व्यवस्थापन समिति र शिक्षक अभिभावक संघ गठन गर्ने, गराउने,
- (ष) सामुदायिक विद्यालयको स्वीकृत, रिक्त दरबन्दीमा पदपूर्तिको लागि आयोगमा लेखी पठाउने,
- (स) नगर शिक्षा समितिबाट स्वीकृत मापदण्डको आधारमा शिक्षकको सरुवा तयारी गर्ने,
- (ह) विद्यालय व्यवस्थापन समितिको सिफारिसमा शिक्षकलाई विद्यालय समय बाहेक वा विद्यालयको नियमित पठन पाठनमा असर नगर्ने गरी अतिरिक्त समयमा अन्यत्र कार्य गर्न पूर्व स्वीकृति प्रदान गर्ने,
- (क्ष) कार्यसम्पादनको आधारमा विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक संघ, प्रधानाध्यापक, शिक्षक एवं कर्मचारीहरूलाई पुरस्कार तथा दण्डका लागि शिक्षा समिति समक्ष सिफारिस गर्ने ,
- (त्र) निजी, धार्मिक तथा गुठी विद्यालयको अनुगमन गरी स्वीकृत मापदण्डको पालना गर्न लनाउने र तदनुसार पुरस्कार र दण्डको लागि शिक्षा समिति समक्ष सिफारिस गर्ने ,
- (ज्ञ) नगर शिक्षा समिति, राष्ट्रिय परीक्षा बोर्ड, संघीय शिक्षा मन्त्रालय र शिक्षा सम्बन्धित आयोगहरूबाट निर्देशित वा प्रत्यायोजित कार्य गर्ने ।
- १७. वडा शिक्षा समितिको गठन र काम कर्तव्य अधिकार :** (१) वडा स्तरमा देहाय बमोजिमको वडा शिक्षा समिति गठन हुनेछ ।
- (क) सम्बन्धीत वडाको वडा अध्यक्ष - अध्यक्ष
- (ख) वडा समितिका सदस्यहरू मध्येबाट वडा समितिले तोकेको १ जना महिला - सदस्य

- (ग) वडामा संचालित विद्यालय व्यवस्थापन समितिका अध्यक्षहरु मध्येबाट वडा समितिले तोकेको १ जना - सदस्य
- (घ) सामुदायिक र सस्थागत विद्यालयका प्रधानाध्यापक र संचालक मध्येबाट वडा समितिले तोकेको १ जना - सदस्य
- (ङ) वडा भित्रका शिक्षाप्रेमीहरु मध्येबाट वडा समितिले तोकेको १ जना महिला - सदस्य
- (च) सम्बन्धीत वडाका वडा सचिव -सदस्य सचिव

२) सम्बन्धित क्षेत्रको स्रोतव्यक्तिलाइ समितिको बैठकमा आमन्त्रित सदस्यकोरुपमा बोलाउनुपर्नेछ ।

१७. वडा शिक्षा समितिको काम कर्तव्य अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :

- (क) वडाको शैक्षिक योजना तयार तयार गर्ने,
- (ख) आफ्नो क्षेत्र भित्र सञ्चालन हुने परीक्षालाई मर्यादित र भयरहित बनाउन सहयोग गर्ने,
- (ग) विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई आवश्यक निर्देशन दिने,जागरुक र सजग बनाउने,
- (घ) विद्यालयको लागि साधनश्रोत जुटाउने परिचालन गर्ने गराउने,
- (ङ) विद्यालयमा द्वन्दको सिर्जना भएमा समधान गर्ने,
- (च) वडामा प्रारम्भिक बालविकास केन्द्र सञ्चालन गर्न सिफारिस गर्ने,
- (छ) वडा शिक्षा समितिले बैठक सञ्चालन कार्यविधि आफै बनाउने,
- (ज) आफ्नो वडाभित्रका विद्यालयको नियमित अनुगमन गर्ने सो को प्रतिवेदन नगर शिक्षा समितिमा पेश गर्ने
- (झ) वडाको शैक्षिक अभिवृद्धिका लागि आवश्यक कार्यहरु गर्ने,
- (ञ) विद्यालय गाभ्ने,सार्ने,नाम परिवर्तन गर्ने, तह थप गर्न नगर शिक्षा समितिमा सिफारिस गर्ने,
- (ट) नगर शिक्षा समितिले तोकेका अन्य कामहरु गर्ने ।

१८. विद्यालय व्यवस्थापन समितिको गठन : (१) सामुदायिक विद्यालयको सञ्चालन, रेखदेख र व्यवस्थापन गर्नको लागि प्रत्येक विद्यालयमा सेवा क्षेत्र भित्रका देहायका सदस्यहरु रहेको एक विद्यालय व्यवस्थापन समिति रहनेछ :

- (क) विद्यालय रहेको वडाको अध्यक्षले समानुपातिक रूपमा विद्यालय पर्ने गरी तोकेको सम्बन्धित वडाका निर्वाचित सदस्यहरु मध्ये एकजना - सदस्य
- (ख) विद्यालयका अभिभावकहरुले सम्बन्धित क्षेत्रको नगर शिक्षाको प्रतिनिधिको उपस्थितिमा स्वयम् मध्येबाट छानी पठाएका एक जना महिला सहित ३ जना - सदस्य
- (ग) विद्यालयका संस्थापक, स्थानीय बुद्धिजीवी, शिक्षाप्रेमी, विद्यालयमा उल्लेख्य सहयोग गरेका सम्बन्धित विद्यालयको सेवा क्षेत्र भित्रका व्यक्तिहरु मध्येबाट नगर शिक्षा समितिले मनोनित गरेको १ जना महिला सहित ३ जना (तर प्राथमिक विद्यालयको हकमा २ जनामात्र) -सदस्य
- (घ) सम्बन्धित विद्यालयका शिक्षकहरुले आफूहरु मध्येबाट छानि पठाएको १ जना शिक्षक (प्राथमिक विद्यालयमा आवश्यक नपर्ने) - सदस्य
- (ङ) प्रधानाध्यापक -सदस्य सचिव

(२) उपदफा १ बमोजिम (क), (ख) र (ग) का सदस्यहरु मध्येबाट अध्यक्षको चयन तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(३) प्राविधिक र व्यवसायिक विषयमा अध्ययन वा तालिम गराइने माध्यमिक विद्यालयको व्यवस्थापन समितिमा नगर स्तरका उद्योग तथा वाणिज्य महासंघका प्रतिनिधि २ जना -सदस्य रहनेछन् । बाल क्लब वा उच्च कक्षाका एक छात्र र एक छात्रालाई बैठकमा आमन्त्रण गर्नुपर्नेछ । जुन सदस्य जसरी चयन भएका हुन् त्यसरी नै चयन गर्ने निकाय वा समितिले प्रचलित कानुनको मापदण्डका आधारमा हटाउन सक्नेछ।

- (४) विद्यालय व्यवस्थापन समितिका सदस्यहरुको कार्यकाल चयन भएका मितिले ३ वर्षको हुनेछ ।
- (५) अध्यक्षको राजीनामा (घ) र (ङ) बाहेकका सदस्यहरुमध्येबाट चयन भएको सदस्यको अध्यक्षतामा बसेको समितिको बैठकले र सदस्यको राजीनामा अध्यक्षले स्वीकृत गर्नेछन् ।
- १९. सामुदायिक विद्यालयको व्यवस्थापन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार :** (१) यस ऐन नियममा अन्यत्र लेखिएका काम, कर्तव्य र अधिकारका अतिरिक्त सामुदायिक विद्यालयको व्यवस्थापन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :
- (क) विद्यालयको सञ्चालन, रेखदेख, निरीक्षण र व्यवस्थापन गर्ने,
- (ख) विद्यालयको लागि चाहिने आर्थिक स्रोत जुटाउने,
- (ग) शिक्षक तथा कर्मचारीलाई तालिमको लागि छनौट गर्ने,
- (घ) तालिममा जाने शिक्षक तथा कर्मचारीलाई तालिमबाट फर्केपछि कम्तीमा तीन वर्ष विद्यालयमासेवा गर्नु पर्ने सम्बन्धमा शर्तहरू निर्धारण गरी क्वलियतनामा गराउने,
- (ङ) शिक्षक तथा कर्मचारीहरूको सेवाको सुरक्षाको लागि पहल गर्ने,
- (च) विद्यालयको स्रोतबाट व्यहोर्ने गरी शिक्षक तथा कर्मचारी नियुक्त गर्ने र त्यसरी नियुक्त शिक्षक तथा कर्मचारीलाई नेपाल सरकारले समान तहका शिक्षक तथा कर्मचारीलाई तोकिएको तलब स्केलमा नघटाई तलब भत्ता दिने,
- (छ) नेपाल सरकारबाट स्वीकृत दरवन्दीको शिक्षक तथा कर्मचारीको पद रिक्त हुन आएमा स्थायी पदपूर्तिको लागि सो पद रिक्त भएको मितिले ५ (पाच) दिनभित्र नगर शिक्षा शाखामा लेखी पठाउने,
- (ज) विद्यालयका शिक्षक तथा कर्मचारीहरूको रेखदेख र आवश्यक निर्देशन गर्ने,
- (झ) कुनै शिक्षक वा कर्मचारीलाई यस ऐन नियम बमोजिम व्यवस्थापन समितिले कारबाही गर्न पाउने विषयमा विभागीय कारबाही गरी त्यसको जानकारी नगर शिक्षा शाखालाई दिने तथा आफूलाई कारबाही गर्न अधिकार नभएको विषयमा कारबाहीको लागि सिफारिस गर्नु पर्ने भएमा आवश्यकता अनुसार आफ्नो राय सहितको प्रतिवेदन नगर शिक्षा शाखामा पठाउने,
- (ञ) विद्यालयको शैक्षिकस्तर वृद्धि गर्न आवश्यक सामान तथा शैक्षिक सामग्रीहरूको व्यवस्था गर्ने,
- (ट) संघिय सरकार , प्रदेश सरकार र स्थानीय सरकारबाट सञ्चालन हुने विभिन्न कार्यक्रमहरूमा विद्यालयलाई सरिक गराउने,
- (ठ) विद्यार्थीहरूले पालना गर्नु पर्ने आचार संहिता बनाई लागु गर्ने,
- (ड) शिक्षक तथा कर्मचारीहरूको अभिलेख अध्यावधिक गराई राख्ने,
- (ढ) प्रत्येक वर्ष विद्यालयका चन्दादाता र अभिभावकहरूको भेला गराई विद्यालयको अघिल्लो शैक्षिक वर्षको आय, व्यय तथा शैक्षिक उपलब्धि र आगामी वर्षको शैक्षिक कार्यक्रमको सम्बन्धमा जानकारी गराई वार्षिक सार्वजनिक परिक्षण गराउने ।
- (ण) नगर शिक्षा शाखाबाट तोकिएको लेखा परीक्षक मार्फत लेखा परीक्षण गराउने ,
- (त) विद्यार्थी, शिक्षक, कर्मचारी तथा अभिभावकलाई विद्यालयको विकास तथा पठनपाठन तर्फ उत्प्रेरित गर्ने व्यवस्था मिलाउने,
- (थ) विद्यार्थीलाई उपलब्ध गराइएको छात्रवृत्ति रकम प्रदान गर्ने,
- (द) निरीक्षक तथा स्रोतव्यक्तिले विद्यालयको चेक जाँच वा निरीक्षण गर्दा हाजिरी पुस्तिका हाजिरी गयल जनाएकोमा त्यस्ता गयल भएका शिक्षक तथा कर्मचारीको गयल भएका दिनको तलब कट्टी गर्ने,
- (ध) व्यवस्थापन समितिको सचिवालय विद्यालय भवनमा राख्ने तथा विद्यालयको कागजपत्र र अभिलेख सुरक्षित गर्ने,
- (न) नगर शिक्षा समितिसँग समन्वय गरी शैक्षिक विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने,

- (प) विद्यालयमा लक्षित समुहका लागि विशेष प्रकृतिको शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन गर्न आवश्यक देखिएमा स्थानीय तह तथा स्थानीय शिक्षा शाखा मार्फत गर्ने,
- (फ) वार्षिक रूपमा विद्यालयका लागि आवश्यक मालसामान, मसलन्द सामग्रीको खरिद योजना स्वीकृत गर्ने,
- (ब) विद्यालयको विपद, जोखिम अवस्था लेखाजोखा गरी प्रभाव न्यूनिकरणका लागि कार्ययोजना बमोजिम कार्यान्वयन गर्ने,
- (भ) विद्यालयको चल अचल सम्पत्तिको संरक्षण र सदुपयोग गर्ने,
- (म) आफ्नै स्रोतबाट नियुक्त हुने शिक्षक तथा कर्मचारीको सेवा, शर्त तथा विभागीय कारबाहीलाई व्यवस्थित गर्न कार्यविधिबनाई नगर शिक्षा समितिबाट स्वीकृत गराई लागु गर्ने,
- (य) **नगरपालिका, नगर शिक्षा समिति र नगर शिक्षा शाखा तथा स्रोतकेन्द्रले दिएको निर्देशन अनुरूप काम गर्ने र गराउने ।**
- (र) शिक्षक एवं कर्मचारीलाई **मापदण्ड** बनाई पुरस्कृत गर्ने
- (ल) विद्यालयको पढाई व्यावहारिक, सीपमुलक, र स्तरीय बनाउन प्रतिस्पर्धी तथा सहयोगी भूमिका खेल्ने .
- (२) व्यवस्थापन समितिले आफ्नो अधिकार मध्ये आवश्यकता अनुसार केही अधिकार व्यवस्थापन समितिको सदस्य-सचिवलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।
- (३) **यो ऐन जारी हुनुपूर्व गठित विद्यालय व्यवस्थापन समितिको कार्यकाल यो ऐन जारी भएपछि पुरा भएको मानिनेछ ।**
- २०. अभिभावक शिक्षक तथा विद्यार्थी संघको गठन, काम, कर्तव्य र अधिकार** (१) प्रत्येक सामुदायिक विद्यालयमा शिक्षक र अभिभावकहरू तथा विद्यार्थीहरू बीच सहकार्य तथा सामाजिक परीक्षण गरी सुव्यवस्थापनमा सहयोग गर्नका लागि विद्यालय व्यवस्थापन समितिले प्रत्येक विद्यालयमा देहायका सदस्यहरू रहेको एक शिक्षक, विद्यार्थी तथा अभिभावक संघ गठन गर्नेछ ।
- (क) विद्यालय अभिभावकहरू मध्येबाट अभिभावकले छनोट गरेको व्यक्ति –अध्यक्ष,
- (ख) अभिभावकले आफूहरूमध्येबाट छानी पठाएका १ जना महिला सहित ३ जना –सदस्य
- (ग) **सम्बन्धित वडाका जनप्रतिनिधिहरूमध्येबाट वडासमितिले मनोनयन गरेको १ जना –सदस्य**
- (घ) विद्यालय सस्थापक,स्थानीय बुद्धिजिवी,शिक्षाप्रेमी,विद्यालयमा निरन्तर सहयोग गरेका व्यक्तिहरूमध्येबाट **सङ्घले** मनोनित गरेका १ जना महिला सहित २ जना –सदस्य
- (ङ) **लेखा / प्रसाशन हेर्ने कर्मचारी १ जना –सदस्य**
- (च) विद्यालयले छानेको उच्चतम कक्षाको प्रथम छात्र वा प्रथम छात्रा १ जना –सदस्य
- (छ) कार्यरत **शिक्षकहरू** मध्येबाट समितिले छानेको १ जना –सदस्य सचिव
- २१.अभिभावक शिक्षक तथा विद्यार्थी संघको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछ :**
- (क) विद्यालयमा स्वच्छ शैक्षिक वातावरण निर्माण गर्न विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई सहयोग गर्ने,
- (ख) विद्यालयको सामाजिक परीक्षण गराउने ,
- (ग) अभिभावक सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्न विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई सहयोग गर्ने
- (घ) विद्यालय भर्ना अभियान सञ्चालन गर्न विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई सहयोग गर्ने,
- (ङ) तोकिए बमोजिमका अन्य कार्यहरू गर्ने ।

परिच्छेद ३

विद्यालय तहको शिक्षक तथा विद्यालय कर्मचारीको दरबन्दी,सेवा सर्त,योग्यता एवं सक्षमताको मापदण्ड

२२. नगरपालिकाले शिक्षक तथा कर्मचारीको दरबन्दी सृजना तथा निर्धारण गर्ने : (१) नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र रहेका सामुदायिक विद्यालयमा ऐन र नियमावली अनुसार सकभर एक कक्षा एक शिक्षक हुने गरी प्राथमिकताको आधारमा दरबन्दी निर्धारण तथा सृजना गर्न सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) अनुसार उपलब्ध दरबन्दीलाइ नगर शिक्ष समितिले प्रत्येक विद्यालयमा प्राथमिक तहको हकमा नियमित अध्ययन गर्ने विद्यार्थी संख्या र कक्षा ६-१२ को हकमा विद्यार्थी संख्या र विषयका आधारमा तोकिएबमोजिम विद्यार्थी र शिक्षकको अनुपात कायम गर्न सक्नेछ ।
- (३) शिक्षकहरूको सेवा र सुविधा प्रचलित राष्ट्रीय मापदण्ड, अन्य सरकारी राष्ट्रसेवकको तत्काल प्रचलित सेवासुविधा तथा सङ्घीय कानूनमा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
२३. शिक्षककर्मचारीको सेवा शर्त,योग्यता र सुविधा प्रचलित नेपाल कानूनमा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
२४. विद्यालय शिक्षा सेवाको गठन, तह, श्रेणी विभाजन र दरबन्दी सम्बन्धी व्यवस्था : (१) यस सम्बन्धमा संघ तथा प्रदेशको कानून वा नियमसँग नबाझिने गरी नगरकार्यपालिकाले बनाएको ऐन नियमावली बमोजिम हुनेछ ।
२५. स्थायी अध्यायन अनुमति पत्र लिनु पर्ने : शिक्षकहरूले अध्यापन अनुमति पत्र लिनु पर्ने । यदि अध्यापन अनुमति पत्र छैन भने शिक्षक पदका लागि उम्मेदवार हुन पाइने छैन तथापि विज्ञान, कृषि, जेटी जस्ता विषयका लागि लाइसेन्स भएका शिक्षक उपलब्ध नहुन्जेल तोकिए बमोजिम करारमा नियुक्ति गर्न सकिनेछ ।
२६. शिक्षक कर्मचारीहरूले नगर शिक्षा समितिले बनाएको पदिय आचारण पालन गर्नु पर्ने : (१) नगर शिक्षा समितिलेले बनाएको आचारसंहिता शिक्षकहरूले पालन गर्नु पर्नेछ ।
- (२) पदिय आचारण पालन नगर्ने शिक्षक तथा कर्मचारीलाई नगर शिक्षा समितिले विद्यालय व्यवस्थापन समितिको सिफारिसमा ऐनको दफा १४ (क्ष) अनुसार कारबाही गर्नसक्नेछ ।
- (३) दफा २४ उपदफा (१) अनुसार कुनै आरोपमा दोषी शिक्षक कर्मचारी अदालतबाट सफाई पाएमा नोकरीमा पुन बहाली हुन सक्ने छ ।
- (४) शिक्षकहरूको पदिय आचरण प्रचलित ऐन कानून अनुसार बनाएको आचारसंहिता अनुसार हुनेछ ।
२७. तलब भत्ता नपाउने : (१) नियमानुसार विदा नबसेका शिक्षक कर्मचारीले विदाको सुविधा पाउने छैनन् ।
- (२) अन्य सेवा सर्त र सुविधाका कुराहरू तोकिएबमोजिम हुनेछ ।
२८. अदालतको आदेशबाट पुन बहाली हुन सक्ने : (१) दफा २४ मा अनुसार उल्लेख भएका वा केहि आरोपमा सजाय भई नोकरीबाट हटाईएको वा बर्खास्त गरेको शिक्षक कर्मचारी अदालतको आदेश वा फैसला बमोजिम नोकरीमा पुनः बहाली हुन सक्नेछ ।
२९. स्थायी आवासीय अनुमति लिन नहुने : सामुदायिक विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक र कर्मचारीले कुनै पनि देशको स्थायी आवासीय अनुमति लिन वा त्यस्तो अनुमति प्राप्त गर्नको लागि निवेदन दिन हुँदैन । स्थायी आवासीय अनुमति लिएका तथा लिन निवेदन दिने शिक्षक वा कर्मचारीहरूलाई प्रमाणका आधारमा तोकिएबमोजिम दण्डसजाय हुनेछ ।

परिच्छेद ४

शिक्षक कर्मचारीको नियुक्ति, सरुवा, बढुवा, तालिम र वृत्ति विकास

३०. शिक्षककर्मचारीको नियुक्ति :

- (१) विद्यालयमा रिक्त अस्थायी दरबन्दी, राहात, सट्टा शिक्षक र कर्मचारी, बालविकास शिक्षक पदमा अस्थायी तथा करार नियुक्तिको व्यवस्था देहाय बमोजिमको छनोट समितिबाट हुनेछ :
- (क) सम्बन्धीत विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष –संयोजक
(ख) सम्बन्धीत क्षेत्रको विद्यालय निरीक्षक र स्रोतव्यक्ति –सदस्य
(ग) सम्बन्धीत विद्यालयको प्रधानाध्यापक –सदस्य सचिव
- (२) शिक्षक सेवा आयोगले करार सूचीका लागि तोकेको उम्मेदवारहरूले सो रिक्त पदमा प्राथमिकताका आधारमा छनोट समितिले छनोट गर्ने र सो नभएमा नगरपालिकामा सूचीकृत भएका रोष्टरहरू मध्येबाट छनोट समितिले नगर शिक्षा शाखाको प्रतिनिधिको रोहवरमा गोलाप्रथाबाट २ जना रोष्टर छनोट गरि लिखित, अर्न्तवार्ता तथा आवश्यकता भए प्रयोगात्मक परीक्षा लिई छनोट गर्नेछ । परीक्षा नगर शिक्षा शाखा वा स्रोतकेन्द्रमा हुनेछ । परीक्षा र सिफारिस सम्बन्धि काम सकभर शुरु गरेकै दिन सम्पन्न गर्नु पर्नेछ । छनोट समितिले लिखित परीक्षाको नतिजा प्रकाशन भएपश्चात परीक्षाको काम रोकेमा वा ढिलासुस्ती गरेमा नगर शिक्षा समितिको निर्णय अनुसार शिक्षा शाखाले बाकी काम तत्काल पुरा गर्न सक्नेछ ।
- (२) समितिको कार्यविधि समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

३१. प्रधानाध्यापक सम्बन्धी व्यवस्था : (१) सामुदायिक विद्यालयमा एक प्रधानाध्यापक रहनेछ ।

- (२) प्रत्येक सामुदायिक विद्यालयमा विद्यालयको प्राज्ञिक तथा प्रशासकीय प्रमुखको रूपमा काम गर्न स्वीकृत दरबन्दीमा नवढ्ने गरी एक प्रधानाध्यापकको पद रहनेछ ।
- (३) आधारभूत तहको कक्षा पाँचसम्मको विद्यालयको प्रधानाध्यापक भए शिक्षा शास्त्रमा कम्तीमा १२ कक्षा वा सो सरह उत्तीर्ण गरेको,
- (४) आधारभूत तहको अन्य विद्यालय भए शिक्षाशास्त्रमा कम्तीमा स्नातक तह वा सो सरह उत्तीर्ण गरेको,
- (५) माध्यमिक तहको विद्यालय भए शिक्षाशास्त्रमा कम्तीमा स्नातकोत्तर तह वा सो सरह उत्तीर्ण गरेको, विद्यालयमा कम्तीमा पाँच वर्ष स्थायी शिक्षकको रूपमा शिक्षण अनुभव भएको, संघीय ऐन नियम तथा सो ऐन नियम अन्तर्गत बनेको ऐन नियम बमोजिम शिक्षक बन्ने योग्यता भएको स्थायित्व, तहगत तथा योग्यता र कार्यक्षमताका आधारमा बरिष्ठतम तथा तोकिए बमोजिम अन्य मापदण्ड अनुसार विद्यालय व्यवस्थापन समितिले सिफारिस गरेको व्यक्तिलाई नगर शिक्षा समितिको निर्णय बमोजिम ३ (तीन) वर्षको लागि नगर शिक्षा शाखा प्रमुखले सामुदायिक विद्यालयको प्रधानाध्यापकको पदमा करार नियुक्ति गर्नेछ ।
- (६) प्रधानाध्यापकको काम कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
- (७) एउटै व्यक्ति लगातार २ पटक भन्दा बढी एउटै विद्यालयमा प्रधानाध्यापक बन्न पाउने छैन ।

३२. प्रधानाध्यापकको काम, कर्तव्य र अधिकार : प्रधानाध्यापकको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :

- (क) विद्यालयमा शैक्षिक वातावरण, गुणस्तर र अनुशासन कायम राख्ने,
- (ख) विद्यालयका शिक्षक तथा कर्मचारीहरूसँग समन्वय गरी शिक्षक, कर्मचारी, विद्यार्थी र अभिभावकहरूबीच पारस्परिक सहयोगको वातावरण सिर्जना गर्ने,
- (ग) विद्यालयमा अनुशासन, सच्चरित्रता, शिष्टता कायम गर्न आवश्यक काम गर्ने,
- (घ) शिक्षकहरूसँग परामर्श गरी विद्यालयमा कक्षा सञ्चालन सम्बन्धी कार्यक्रम तयार गर्ने तथा

- त्यस्तो कार्यक्रम बमोजिम कक्षा सञ्चालन भए नभएको निरीक्षण गर्ने,
- (ड) विद्यालयमा सरसफाई, अतिरिक्त क्रियाकलाप आदिको प्रबन्ध गर्ने, गराउने,
- (च) विद्यालयको प्रशासनिक कार्यको सञ्चालन तथा नियन्त्रण गर्ने,
- (छ) विद्यालयमा विद्यार्थी भर्ना गर्ने तथा परीक्षा सञ्चालन गराउने,
- (ज) विद्यार्थीलाई स्थानान्तरण तथा अन्य प्रमाणपत्र दिने,
- (झ) विद्यालयमा भए गरेका महत्वपूर्ण काम कारवाहीको अभिलेख राख्ने,
- (ञ) कुनै शिक्षक वा कर्मचारीले जानी जानी वा लापरवाही साथ कुनै काम गर्नाले विद्यालयलाई हानी नोक्सानी पर्न गएमा त्यस्तो हानी नोक्सानीको रकम तलबबाट कट्टा गरी असुल गर्ने,
- (ट) विद्यालयले आफ्नै स्रोतमा नियुक्त गरेका शिक्षक वा कर्मचारीले पदीय जिम्मेवारी पुरा नगरेमा व्यवस्थापन समितिको सिफारिस बमोजिम अवकाश लगायतका अन्य विभागीय कारवाही गर्ने,
- (ठ) प्रधानाध्यापक नगर शिक्षा समिति,स्रोतकेन्द्र र अभिभावक एवं विद्यार्थीप्रति जिम्मेवार हुनेछ .।
- (ड) विद्यालयमा नियुक्त शिक्षक तथा कर्मचारीसङ्ग करार सम्झौता गराई काममा लगाउने र सम्झौतानुसार कामकारवाही गर्ने, गराउने

३३. शिक्षक तथा कर्मचारीको सरुवा : (१) नगरपालिकाका शिक्षकहरु,बालविकास शिक्षकहरु,कर्मचारीहरु सरुवा हुन चाहेमा सरुवाको लागि नियमावलीमा तोके बमोजिमको ढाँचामा नगर शिक्षा शाखा प्रमुख समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ । नगर शिक्षा समितिले तोकेको मापदण्ड अनुसार निवेदकको सरुवा नगरभित्रका विद्यालयमा गर्न सक्नेछ ।

- (२) यस नियमको प्रयोजनको लागि नगर शिक्षा शाखाले प्रत्येक महिनामा रिक्त रहेका शिक्षकहरुको पद संख्या यकिन नगर शिक्ष समितिमा पठाउनु पर्नेछ ।
- (३) उपदफा (१) बमोजिम अन्तर स्थानीय तह सरुवाको लागि निवेदन दिने शिक्षकलाई सरुवा भई जान चाहेको विद्यालय र सोसँग सम्बन्धित शिक्षा शाखा तथा आफू सेवारत विद्यालय र शिक्षा शाखाको सरुवा सहमतिको सिफारिस आवश्यक पर्नेछ । तर ,यस ऐन नियममा सरुवा गर्ने मापदण्ड विपरित हुने गरी सरुवा सहमती दिइने छैन ।
- (४) विशेष परिस्थितिमा बाहेक शिक्षकहरुको सरुवा शैक्षिक सत्रको सुरु वा अन्तमा मात्र गरिनेछ ।

३४. शिक्षककर्मचारीहरुको दरबन्दी मिलान : (१) तोकिएको मापदण्डको आधारमा बढी दरबन्दी भएको विद्यालयबाट कम दरबन्दी भएको विद्यालयमा नगर शिक्ष समितिले तोकिएको प्रक्रिया पुरा गरि शैक्षिक सत्रको शुरुमा दरबन्दी मिलान गर्नसक्नेछ ।

३५. शिक्षककर्मचारीहरुको स्थायी नियुक्ति र बढुवा सम्बन्धी ब्यबस्था : यो ऐन जारी हुदाका बखत स्वीकृति दरबन्दीमा शिक्षकहरुको स्थायी नियुक्ति तथा बढुवा सम्बन्धी ब्यबस्था नेपाल सरकारको संघीय र प्रादेशिक कानुन बमोजिम रहेका र बन्ने शिक्षक सेवा आयोगबाट तोके बमोजिम हुनेछ । स्थानीय तहबाट नियुक्ति पाएका शिक्षककर्मचारीहरुको सेवा सर्त र बढुवा सम्बन्धी ब्यबस्था नगरपालिकाले तोकेबमोजिम हुनेछ ।

३६. तालिम तथा क्षमता विकास सम्बन्धी ब्यबस्था : शिक्षकहरुको क्षमता विकास सम्बन्धी कामहरु नगर शिक्षा मार्फत स्रोतकेन्द्रबाट सञ्चालन हुनेछन् ।

३७. शिक्षकहरुलाई अन्य काममा लगाउन नहुने : (१) सामुदायिक विद्यालयका शिक्षकहरुलाई विद्यालयको काम बाहेक अन्य काममा लगाउनु हुदैन ।

- (२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि विद्यालयको पठनपाठनमा बाधा नपर्ने गरी राष्ट्रिय जनगणना, निर्वाचन सम्बन्धी काम,दैवि प्रकोप उद्धार वा नेपाल सरकार र नगरपालिकाले तोकेको अन्य कुनै काममा खटाउन सकिनेछ ।

परिच्छेद ५

सामुदायिक विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार निर्माण,मर्मत सम्भार र ब्यबस्थापन

३८. विद्यालयको भौतिक तथा शैक्षिक पूर्वाधारको मापदण्ड निर्धारण : (१) विद्यालयमा विद्यार्थी संख्या अनुसार कक्षा कोठा,खेलमैदान,कम्पाउण्ड,बालमैत्री वातावरणको ब्यबस्था, करेसावारी,वातावरण मैत्री हाता,फूलवारी,स्वच्छ पिउने पानी, छात्र छात्राका लागि शौचालय र सिकाइ मैत्री वातावरण हुनु पर्नेछ ,
- (२) विद्यालयमा प्राथमिक उपचार,नियमित स्वास्थ्य परीक्षण, छात्राहरलाई सेनिटरी प्याड जस्ता न्यूनतम सविधा उपलब्ध हुनु पर्नेछ ,
- (३) विद्यालयको भौतिक मापदण्ड तोकिए अनुसार हुनेछ ।
- (४) माध्यमिक विद्यालयको हकमा अनुमतिका लागि तोकिए बमोजिम मापदण्ड हुनेछ ।
३९. विद्यालयको सम्पत्तिको : (१) विद्यालयको नाममा रहेको सम्पत्तिको सुरक्षा गर्ने प्रमुख दायित्व व्यवस्थापन समिति र प्रधानाध्यापकको हुनेछ ।
- (२) सामुदायिक विद्यालयको नाममा रहेको उपदफा (१) बमोजिमको सम्पत्तिको विवरण नगर शिक्षा शाखामा पठाउनु पर्नेछ, र सो को लगत संकलन तथा अध्यावधिक गर्ने जिम्मेवारी नगर शिक्षा शाखाको रहनेछ ।
- (३) सामुदायिक विद्यालयको नाममा रहेको सम्पत्तिको अध्यावधिक विवरण नगर शिक्षा शाखाले वार्षिक रूपमा सार्वजनिक गर्नेछ ।
- (४) सस्थागत विद्यालयको सम्पत्ति सोहि विद्यालयको नाममा रहनेछ ,
४०. सामुदायिक विद्यालय जग्गाको स्वामित्व,सम्पत्तिको अभिलेख, संरक्षण र ब्यबस्थापन :
- (क) सामुदायिक विद्यालयको स्वामित्व सो विद्यालयकै नाममा रहने छ । सो विद्यालय अन्यत्र गाभिई विद्यालयको काममा प्रयोग नहुने भएमा नगर शिक्षा समितिले कानुन बमोजिम गर्नेछ।
- (ख) सामुदायिक विद्यालयको सम्पत्तिको अभिलेख दुरुस्त राखने,संरक्षण तथा व्यवस्थापन गर्ने कर्तव्य नगरपालिका र नेपाल सरकारको रहनेछ ।

परिच्छेद ६

विद्यालयको पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक परीक्षा सम्बन्धी ब्यबस्था

४१. विद्यालयको पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक : (१) नगरपालिकाका विद्यालयहरुमा पठन पाठन हुने पाठ्यक्रम सङ्घीय सरकारले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।
- (२) पाठ्य सामाग्रीको समयमै सहज उपलब्धताको सुनिश्चित गर्न नगरपालिकाले आवश्यक अनुगमन कार्ययोजना बनाइ लागु गर्नेछ ।
- (३) पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, र पाठ्यसामग्रीमा सुधार तथा नयाँ पाठ्यक्रमको निर्माण गर्न आवश्यक देखिएमा नगर शिक्षा शाखाको प्रतिवेदनको आधारमा शिक्षा समितिले कार्यपालिकालाई सिफारिस गर्ने र कार्यपालिकाको बहुमत सदस्यको निर्णयले मन्त्रालयमा अनुरोध गर्ने ।
- (४) विद्यालयमा बहुपाठ्यपुस्तक लागु गर्न सकिनेछ ।
४२. अतिरिक्त क्रियाकलाप सम्बन्धी व्यवस्था : (१) विद्यालयहरुले नगर शिक्षा समितिले निर्धारण गरेको मापदण्ड बमोजिम स्रोतकेन्द्रमार्फत अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नुपर्नेछ ।
- (२) नगर खेलकूद समितिले वार्षिक कार्यक्रममा समावेश गरी अन्तर विद्यालय प्रतिस्पर्धात्मक अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नु सक्नेछ ।

(३) अन्तर विद्यालय प्रतिस्पर्धात्मक अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन सम्बन्धि थप व्यवस्था नगरशिक्षा समितिले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

(४) विद्यालयले उपदफा (१) र (२) बमोजिम अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन गर्दा तोकिए बमोजिमका प्रतियोगितामा विद्यार्थीहरूलाई भाग लिन लगाउनु पर्नेछ ।

(५) अन्य कुराहरु तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

४३. संस्थागत (निजी) विद्यालयको अनुमति, मापदण्ड निर्धारण, अनुगमन, मूल्याङ्कन र नियमन सम्बन्धी व्यवस्था : (१) संस्थागत विद्यालय सञ्चालन गर्न तोकिए बमोजिम अनुमति लिनु पर्नेछ ।

(२) संस्थागत विद्यालयको सञ्चालन, रेखदेख र व्यवस्थापन गर्नका लागि प्रत्येक विद्यालयमा देहायका सदस्यहरु रहेको एक विद्यालय व्यवस्थापन समिति रहनेछ ।

(क) संस्थागत विद्यालयका सञ्चालकहरु मध्येबाट आफुहरुले छनौट गरेको १ जना –अध्यक्ष

(ख) अभिभावकहरु मध्येबाट कम्तीमा १ जना महिला पर्ने गरी छनौट भएका ३ जना –सदस्य

(ग) स्थानीय शिक्षाप्रेमी वा समाजसेवीहरु मध्येबाट नगर शिक्षा समितिले मनोनित गरेको १ जना

–सदस्य

(घ) सम्बन्धीत क्षेत्रको स्रोतव्यक्ति

–सदस्य

(ङ) सम्बन्धीत विद्यालयका शिक्षकहरुले छानि पठाएको १ जना

–सदस्य

(च) विद्यालयको प्रधानाध्यापक

–सदस्य सचिव

विद्यालय निरीक्षकलाई आमन्त्रित सदस्यको रुपमा आमन्त्रण गरिनेछ ।

(२) उपदफा (१) को (क) (ख) र (ग) बमोजिमका सदस्यहरुको पदावधि ३ वर्षको हुनेछ । माथिका सदस्यहरुले पदिय आचरण नगरेमा नगर शिक्षा समितिले जुनसुकै बखत हटाउन सक्नेछ, तर त्यसरी पदबाट हटाउनु अघि वा समिति विघटन गर्नु अघि आफ्नो सफाइ पेश गर्ने मौकाबाट बनिचत गरिने छैन ।

४४. संस्थागत विद्यालय व्यवस्थापन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :

(क) विद्यालयको सञ्चालन, रेखदेख, निरीक्षण र व्यवस्थापन गर्ने,

(ख) विद्यालयको लागि चाहिने आर्थिक स्रोत जुटाउने,

(ग) विद्यालयको चल अचल सम्पत्तिको सुरक्षा र संरक्षण गर्ने,

(घ) विद्यालयमा स्वच्छ, शैक्षिक वातावरण कायम राख्ने,

(ङ) शिक्षक तथा कर्मचारीहरूको सेवाको सुरक्षाको लागी पहल गर्ने,

(च) विद्यालयको स्रोतबाट व्यहोर्ने गरी शिक्षक तथा कर्मचारी नियुक्त गर्ने,

(छ) शिक्षक तथा कर्मचारीको पद रिक्त हुन आएमा पदपूर्तिको लागि सो पद रिक्त भएको मितिले ७ दिन भित्र संचालकमा लेखी पठाउने,

(ज) कम्पनि सञ्चालन ऐन नियमानुसार विद्यालयका शिक्षक तथा कर्मचारीहरूको हाजिरी जाँच गरी गयल हुने शिक्षक वा कर्मचारी उपर आवश्यक कारवाही गर्ने,

(झ) संघिय सरकार तथा प्रदेश सरकारबाट सञ्चालन हुने विभिन्न कार्यक्रमहरूमा विद्यालयलाई सरिक गराउने र नीति नियमहरूको पालन गर्ने,

(ठ) विद्यार्थीहरूले पालना गर्नु पर्ने आचार संहिता बनाई लागु गर्ने,

(ड) शिक्षक तथा कर्मचारीहरूको अभिलेख अध्यावधिक गराई राख्ने,

(ढ) शैक्षिक गुठी अर्न्तगत सञ्चालन भएका विद्यालयको रेखदेख र व्यवस्था सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(ण) संस्थागत विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अन्य काम तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

४५. सस्थागत विद्यालयले छात्रवृत्ति उपलब्ध गराउनु पर्ने : (१) संस्थागत विद्यालयले देहाय बमोजिमका विपन्न एवं सिमान्तकृत र अपाङ्ग विद्यार्थीलाई छात्रवृत्ति उपलब्ध गराउनु पर्नेछ । यसरी सिफारिस गर्दा कम्तीमा ५ प्रतिशत बालिका अनिवार्य रूपमा समावेश गर्नुपर्नेछ :

- (क) विद्यार्थीको परिवारको कुनै पनि सदस्यको नोकरी, व्यापार, व्यवसाय र आय-आर्जनको व्यवस्था नभई जीवन निर्वाह गर्न न्यूनतम आवश्यक पर्ने आम्दानी नभई अनिवार्य शिक्षाको लागि आवश्यक पर्ने पाठ्यपुस्तक तथा कापीकलम जस्ता स्टेशनरी उपलब्ध गराउन नसक्ने अवस्थामा रहेको,
- (ख) भूमि सम्बन्धी ऐन नियम, २०२१ बमोजिम जग्गावालाको हैसियतले राख्न पाउने अधिकतम हदवन्दीको तराई तथा उपत्यका, पहाडी र हिमाली क्षेत्रमा क्रमशः पाँच, दश र पन्ध्र प्रतिशत भन्दा कम खेती योग्य जग्गा रहेको, वा
- (ग) राष्ट्रिय योजना आयोगबाट परिभाषित भए बमोजिम निरपेक्ष गरिवीको रेखामा पर्ने र सो भन्दा कम आम्दानी भएको ,
- (घ) अपाङ्गता भएका बालबालिका सबै ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम छात्रवृत्ति उपलब्ध गराउनु अघि विद्यालयले त्यस्तो छात्रवृत्तिको लागि निवेदन दिन विद्यालयमा सूचना प्रकाशन गर्नु पर्नेछ ।

(३) सस्थागत विद्यालयले प्रत्येक वर्ष प्रदान गरेको छात्रवृत्तिको कोटा नगर शिक्षा शाखामा पेश गर्नुपर्नेछ ।

४६. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन : सस्थागत विद्यालयको गुणस्तर कायम राख्न नगर शिक्षा समितिले जुनसुकै समयमा अनुगमन र निर्देशन दिन सक्नेछ । यसरी प्राप्त निर्देशन कार्यान्वयन गर्नु सस्थागत विद्यालयको दायित्व हुनेछ ।

४७. अनुमति वा स्वीकृति रद्द गर्ने : कुनै सस्थागत विद्यालयले यो ऐन वा यस ऐन अर्न्तगत बनेको नियम विपरीत अन्य कुनै काम गरेमा **नगर शिक्षा समितिले** त्यस्तो विद्यालयलाई प्रदान गरेको अनुमति वा स्वीकृति रद्द गर्न सक्नेछ । तर त्यसरी अनुमति वा स्वीकृति रद्द गर्नु अघि सम्बन्धीत विद्यालयलाई सफाई पेश गर्ने मौकाबाट बन्धीत गरिने छैन ।

परिच्छेद ७

परीक्षा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन

४८. आधारभूत तह शिक्षा उत्तिर्ण परीक्षा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन : (१) आधारभूत तह कक्षा ८ को अन्तिम तथा बाहिय परीक्षालाई नगरपालिका क्षेत्रभरी मर्यादित व्यवस्थित तरीकाले एकरूपताका साथ सञ्चालन गर्न तपशीलको आधारभूत तह शिक्षा उत्तिर्ण परीक्षा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन समिति रहनेछ ।

- (क) नगर शिक्षा शाखा प्रमुख -अध्यक्ष
  - (ख) विद्यालयका प्रधानाध्यापक वा शिक्षक मध्येबाट समावेशीताको आधारमा नगर शिक्षा समितिले मनोनित ३ जना -सदस्य
  - (घ) शिक्षा अधिकृत वा स्रोतव्यक्ति -सदस्य-सचिव
- (२) परीक्षा समितिले सम्बन्धीत विषयका विशेषज्ञहरुलाई परीक्षा समितिको बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।
- (३) मनोनित सदस्यहरुले पदिय आचारण नगरेमा चयन गर्ने निकायले जुनसुकै समयमा हटाउन सक्नेछ । तर हटाउनु अगाडि सफाईको मौका बाट बन्चित गरिने छैन ।
- (४) समितिको बैठक भत्ता सहित अन्य सुविधा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

४९. संस्थागत विद्यालयले परीक्षा शुल्क बापतको रकम जम्मा गर्नु पर्ने: (१) तोकिएबमोजिमको परीक्षा गर्दा शिक्षा समितिले तोकेबमोजिमको शुल्क सम्बन्धित संस्थागत विद्यालयले शिक्षा समितिको कोषमा जम्मा गर्नु पर्नेछ।
- (२) संस्थागत विद्यालयले तोकिएको रजिष्ट्रेशन, परीक्षा तथा प्रमाणपत्र बापतको विद्यार्थीहरुबाट लिएको शुल्क परिक्षा सञ्चालन गर्ने निकायको खातामा जम्मा गरी त्यसको जानकारी समेत दिनु पर्नेछ।

परिच्छेद ८

विद्यालयलाई दिईने अनुदान, लेखा व्यवस्थापन, अनुगमन र नियमन

५०. विद्यालय कोष : (१) प्रत्येक विद्यालयमा विद्यालयको सम्पूर्ण आम्दानीहरु जम्मा गर्ने गरी एक विद्यालय सञ्चालन कोष रहनेछ। जसमा
- (क) संघिय सरकार, प्रदेश र स्थानीय सरकार (नगरपालिका) बाट प्राप्त अनुदान
- (ख) सहयोगबाट प्राप्त रकम,
- (ग) चन्दा वा दानदातव्यबाट प्राप्त रकम,
- (घ) विद्यालयको आफ्नै आन्तरिक श्रोतबाट प्राप्त रकम,
- (ङ) अन्य श्रोतबाट प्राप्त रकम।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषको सञ्चालन र लेखापरीक्षण तथा सामाजिक परीक्षण तोकिए बमोजिम हुनेछ।
५१. अनुदानको व्यवस्था : (१) यो ऐन तथा नियम प्रारम्भ हुदाका बखत दिदै आएको अनुदान नघटने गरी नगरपालिकाले सामुदायिक विद्यालयलाई अनुदान दिनेछ। तर कुनै विद्यालयले तोकिएको शैक्षिक स्तर कायम गर्न नसकेमा दिदै आएको अनुदान रकम कटौति गर्न सकिनेछ।
- (२) सामुदायिक विद्यालयलाई ताकिए अनुसारको अनुदान उपलब्ध गराउन सक्नेछ। यो नियम प्रारम्भिक बालविकास केन्द्रको लागि पनि हुनेछ।
५२. लेखा व्यवस्था : (१) विद्यालयको आय व्ययको लेखा नगर शिक्षा ऐन र नियमावली बमोजिमको ढाँचामा राख्नु पर्नेछ।
- (२) विद्यालयको आय व्ययको लेखा, बील, भरपाई लगायत आवश्यक कागजात राख्ने काम विद्यालयको लेखा सम्बन्धी काम गर्ने शिक्षक वा कर्मचारीको हुनेछ।
- (३) उपदफा (२) बमोजिम कागज प्रमाणित गराई राख्ने, राख्न लगाउने जिम्मेवारी प्रधानाध्यापकको हुनेछ।
- (४) उपदफा (१) बमोजिमको आय व्ययको लेखा राख्दा विद्यालयको काम कारवाहीको वास्तविक स्थिती थाहा हुने गरी मालसामानहरुको खरिद बिक्री र विद्यालयको नगदी, जिन्सी, जायजेथा दायित्व आदिको विस्तृत विवरण स्पष्ट रूपले खोलेको हुनु पर्नेछ।
५३. लेखा परीक्षण तथा सामाजिक परीक्षण गराउने : (१) व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष र प्रधानाध्यापकले प्रत्येक वर्ष नगर शिक्षा समितिबाट सूचिकृत दर्तावाला लेखा परीक्षकबाट लेखा परीक्षण गराउनु पर्नेछ, भने सामाजिक परीक्षण समितिबाट सामाजिक परीक्षण गराउनु पर्ने छ।
- (२) लेखा परीक्षणको सिलसिलामा प्रधानाध्यापकले विद्यालयको आय व्ययको बहीखाता लेखा परीक्षकले मागेको बखत जाँचन दिनुपर्नेछ र निजले कैफियत तलब गरेको कुराको यथार्थ जवाफ समेत सरोकारवालालाई दिनु पर्नेछ।
- (३) विद्यालयको आय व्ययको लेखा नगर शिक्षा शाखाबाट खटाइएको कर्मचारीले जुनसुकै बखत जाँचबुझ गर्न सक्नेछ। यसरी जाँचबुझ गर्दा खटी आएको कर्मचारीले माग गरेको विवरण देखाउनु प्रधानाध्यापक, लेखाको जिम्मेवारी प्राप्त शिक्षक वा कर्मचारीको कर्तव्य हुनेछ।

- (४) यस नियम बमोजिम लेखापरीक्षकले विद्यालयको लेखा परीक्षण गर्ने सिलसिलामा अन्य कुराका अतिरिक्त विद्यालयको आम्दानी र खर्चका बारेमा विद्यालय व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरूसँग छलफल गरी आफ्नो प्रतिवेदन तयार गर्नु पर्नेछ ।
- (५) अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
- (६) विद्यालयले चौमासिक परीक्षाको नतिजा र शैक्षिक प्रतिवेदन सार्वजनिक गरेर पृष्ठपोषण लिनु पर्नेछ ।
- ५४. श्रोत केन्द्रको व्यवस्थापन :** नगरपालिकाको भौगोलिक क्षेत्र भित्र पर्ने सबै श्रोत केन्द्रहरूको व्यवस्थापन र नियमन नगरपालिकाबाट स्वीकृत कार्यविधि अनुसार नगर शिक्षा समितिले गर्नेछ । स्रोतकेन्द्र प्रमुखको रूपमा यो ऐन जारी हुदा नगरक्षेत्रभित्र कार्यरत स्रोतव्यक्ति रहनेछन् ।
- ५५. छात्रावृत्तिको व्यवस्था गर्न सक्ने :** नगरपालिकाले विद्यालयमा भर्ना हुन विद्यार्थीहरूलाई तोकिए बमोजिम छात्रावृत्तिको व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।
- ५६. शुल्क सम्बन्धी व्यवस्था :** (१) नेपाल सरकारले निशुल्क शिक्षा घोषणा गरेको विद्यालय शिक्षाका लागि सामुदायिक विद्यालयका विद्यार्थीहरूबाट कुनै किसिमको शुल्क लिन पाइने छैन ।
- (२) उपदफा (१) मा जुन सुकै कुरा लेखिएको भए पनि विद्यालय सुधारको लागि विद्यालय व्यवस्थापन समितिले अभिभावकबाट लिइने विद्यालय सहयोग संकलनमा यस नियमले बाधापुऱ्याउने छैन ।
- (३) सस्थागत विद्यालयले लिने शुल्क निर्धारण गरे बमोजिम विद्यालय व्यवस्थापन समितिको निर्णय अनुसार प्रदेश सरकार र नगरपालिकाले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।
- (४) सस्थागत विद्यालयले नियमानुसारको भन्दा बढी शुल्क लिन पाइने छैन ।
- ५७. ब्यवसायिक तथा प्राविधिक शिक्षा:** (१) नगरपालिकाको भौगोलिक क्षेत्राधिकार भित्र ब्यवसायिक तथा प्राविधिक शिक्षा सञ्चालन गर्न सकिने छ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम सञ्चालन गरिने कार्यक्रम नगरपालिकाले बनाएको कार्यविधि अनुसार सञ्चालन गरिने छ ।
- ५८. विद्यालयलाई छुट र सुविधा :** (१) प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि सामुदायिक विद्यालय र शैक्षिक गुठीको रूपमा संचालित सस्थागत विद्यालयको नाममा जुनसुकै लिखत पारित गर्दा रजिष्ट्रेशन दस्तुर लाग्ने छैन ।
- (२) उपदफा (१) मा लेखिएदेखि बाहेक अन्य विद्यालयको नाममा कुनै लिखत पारित गर्दा नेपाल सरकारले तोकिएको आधारमा रजिष्ट्रेशन दस्तुर छुट दिन सक्नेछ ।
- (३) सामुदायिक विद्यालय र शैक्षिक गुठीको रूपमा संचालित सस्थागत विद्यालयलाई दिइने अन्य छुट र सुविधा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
- ५९. नगरपालिकामा संचालित सामुदायिक विद्यालयमा ब्यवसायिक र प्राविधिक शिक्षा सञ्चालन गर्न सकिने :** (१) प्राविधिक र ब्यवसायिक शिक्षा सञ्चालनको लागि नगरपालिकाले सम्भाव्यता अध्ययन गर्न सक्ने छ ।
- (२) उपदफा (१) को लागि पूर्वाधार भएका विद्यालयबाट सोघोसित निवेदन लिन सकिने छ ।
- (३) नगरपालिकालाई आर्थिक भार नपर्ने गरि प्राविधिक र ब्यवसायिक शिक्षा सञ्चालनको लागि कार्यविधि बनाएर काम गरिने छ ।
- (४) अन्य कुराहरू तोकिएबमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-१०

विविध

६०. **विद्यालयको योजना :** (१) यो ऐन र प्रचलित कानूनको अधिनमा रहि प्रत्येक विद्यालयले विद्यालयको लक्ष्य, उद्देश्य, मूल्य मान्यता, सञ्चालन प्रक्रिया र रणनीति लगाएतका अन्य सान्दर्भिक विषय वस्तु समावेश गरिएको विद्यालयको योजना अभिभावकबाट पारित गर्नु पर्दछ ।
- (२) उपदफा (१) अनुसारको योजना आवश्यकता अनुसार संशोधन गर्न सकिनेछ ।
- (३) योजना अनुसार विद्यालय सञ्चालन गर्नु सबैको कर्तव्य हुनेछ ।
- (४) विद्यालयको योजना पारित भएको मितिले ७ दिन भित्र नगरपालिकामा पठाउनु पर्ने छ ।
६१. **नगरपालिकाले निर्देशन दिन सक्ने :** (१) नगरपालिका तथा समितिले तोकिएको क्षेत्रमा विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई निर्देशन दिन सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) अनुसार दिएको निर्देशन पालन गर्नु विद्यालय व्यवस्थापन समितिको कर्तव्य हुनेछ ।
६२. **विद्यालयलाई सुरक्षित क्षेत्रको रूपमा कायम गर्नु पर्ने :** (१) विद्यालयमा भएरहित रूपमा अध्ययन अध्यापन गर्ने वातावरण सिर्जना गर्ने तथा विद्यालय भित्र कुनै पनि किसिमको अबान्छित क्रियाकलाप हुन नदिने गरी विद्यालयलाई सुरक्षित क्षेत्र कायम गर्नु पर्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम सुरक्षित क्षेत्र कायम गर्दा विद्यालयले पालन गर्नु पर्ने मापदण्ड तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
६३. **बालबालिकालाई निश्कासन गर्न, शारीरिक तथा मानसिक दुर्व्यवहार गर्न नहुने :** (१) कुनै पनि बालबालिकालाई विद्यालयबाट निश्कासन गर्न पाइने छैन,
- (२) विद्यालयमा अध्ययनरत बालबालिकालाई शारीरिक वा मानसिक यातना दिन वा दुर्व्यवहार गर्न पाइने छैन ।
६४. **शैक्षिक परामर्श सेवा विदेशी शैक्षिक कार्यक्रम वा शिक्षण कोर्स सञ्चालन :** (१) कसैले पनि यस ऐन बमोजिम अनुमति नलिई शैक्षिक परामर्श सेवा, ब्रिज कोर्स, भाषा शिक्षण कक्षा, कोचिङ कक्षा, ट्युशन सेन्टर, कम्प्युटर इन्स्टिच्युट वा पूर्व तयारी कक्षा वा विदेशी मुलुकमा संचालित कुनै शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन गर्न पाउने छैन ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम शैक्षिक कार्यक्रम, शैक्षिक परामर्श सेवा ब्रिज कोर्स भाषा शिक्षण कक्षा वा पूर्व तयारी कक्षा वा विदेशी मुलुकमा संचालित कुनै शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने अनुमति लिने व्यवस्था नगर शिक्षा समितिले तोके बमोजिम हुनेछ ।
६५. **प्रगतिविवरण बुझाउनु पर्ने :** (१) सस्थागत विद्यालयले प्रत्येक वर्ष तोकिए बमोजिमका विवरण सहितको प्रगति विवरण नगर शिक्षा समितिमा मा बुझाउनु पर्नेछ ।
६६. **शिक्षा विकास कोष :** (१) नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र बसोबास गर्ने अति विपन्न, प्राकृतिक प्रकोप पिडित, अशक्त र असहाय बालबालिकाको शैक्षिक अवसर बृद्धि गर्न तथा उत्कृष्ट विद्यार्थी, शिक्षक, कर्मचारी, शिक्षाप्रेमीलाई पुरस्कृत गर्न शिक्षा विकास कोष स्थापना हुनेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम स्थापना हुने कोषमा देहायबमोजिमको रकम रहन सक्ने छन् ।
- (क) संघिय, प्रदेश र स्थानीय सरकारबाट प्राप्त अनुदान,
- (ख) सहयोगबाट प्राप्त रकम,
- (ग) चन्दा वा दान दातव्यबाट प्राप्त रकम र
- (घ) अन्य श्रोतबाट प्राप्त भएको रकम
- (३) कोषको सञ्चालन नगरकार्यपालिकाको प्रमुख, प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, नगर शिक्षा शाखा प्रमुख रहेको ३ सदस्यिय समितिबाट हुनेछ ।

६७. **दण्ड सजाय** : (१) कसैले विद्यालयको सम्पत्ति हिनामिना वा नोक्सान गरेमा त्यस्तो व्यक्तिलाई मुद्धा हेर्ने न्यायिक समितिले विगो अशुल गरी विगो बमोजिमको जरिवाना गर्न सक्नेछ ।
 (२) उपदफा (१) बमोजिम कसैले देहायबमोजिमको कार्य गरेमा कसुर हुरी कानुनले तोके बमोजिमको सजाय हुनेछ ।
६८. **पुनरावेदन** : (१) तोकिएको अधिकारी वा नगर न्यायिक समितिले गरेको सजायको आदेश उपर कानुन बमोजिम पुनरावेदन लाग्नेछ ।
६९. **नियम बनाउने अधिकार** : (१) यस ऐनको कार्यान्वयन गर्न नगरकार्यपालिकाले नियम बनाउन पाउनेछ,
 (२) उपदफा (१) अनुसार ऐनको कार्यान्वयनको लागि नगर कार्यपालिकाले आवश्यक निर्देशिका र कार्यविधि बनाई लागु गर्न सक्नेछ ।
७०. **संक्रमणकालिन अवस्था** : (१) यस ऐनले तोकिए बमोजिम हुने भनी व्यवस्था गरेको काम नगर शिक्षा नियमावली नआउदासम्म तत्काल प्रचलित शिक्षा नियमावली अनुसार जिल्ला शिक्षा समितिले गर्ने भनी तोकेका काम नगर शिक्षा समितिले तथा जिल्ला शिक्षा अधिकारीले गर्ने भनी तोकिएका कामहरु नगर शिक्षा शाखाप्रमुखले गर्न सक्नेछ ।
 (२) यो ऐन जारी भए पछि विद्यालयमा रिक्त रहेको दरबन्दीमा **विज्ञापनको अनुमति नगर शिक्षा समितिको निर्णयबमोजिम नगर शिक्षा शाखाले** दिन सक्नेछ ।
७१. **बाधा अडकाउ फुकाउने अधिकार** : (१) यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न कुनै बाधा अडकाउ परेमा नगरकार्यपालिकाले त्यस्तो बाधाअडकाउ हटाउन आदेश जारी गर्न सक्नेछ । त्यस्तो आदेश ऐन सरह मानिने छ । तर आदेश ६ महिना भित्रमा अनुमोदन नगरेमा स्वत निष्कृत हुनेछ ।
७२. **बचाउ र लागु नहुने** : (१) यो ऐन वा यो ऐन अर्न्तगत बनेका नियममा लेखिएजति कुरामा सोहि बमोजिम नलेखिएको कुरामा प्रचलित कानुन बमोजिम हुनेछ ।
 (२) यस ऐनमा लेखिएको कुनै कुराले पनि विद्यालयको सम्पत्ति हिनामिना गरेको कसुरमा भ्रष्टाचार निवारण ऐन २०५९ अर्न्तगत कारबाहि चलाउन बाधा पार्नेछैन ।
 (३) नेपालको संविधान, संघ र प्रदेशको कानूनसंग बाभिएको यस ऐनका दफा तथा उपदफाहरु बाभिएको हदसम्म स्वतः निस्क्रीय हुनेछ ।
 (४) यस अधि कानुन बमोजिम नियुक्त शिक्षककर्मचारीहरुलाई नेपाल सरकारले दिदै आएको सुविधामा कुनै किसिमको कटौति गरिने छैन । तर यो व्यवस्थाले कानुन बमोजिम दण्ड सजाय र कारवाही गर्न बाधा पर्ने छैन ।

प्रमाणिकरण गर्ने

नाम थर :

पद :

मिति :